

Reeds de vorige maal trof me in ds Hoeksema, bij onze eerste ontmoeting ten huize van den heer W. B. Eerdman, de robuuste, en eerlijke verschijning van dezen man, over wiens hoofd de door nederlandse theologen gewekte en gevoede theologische misvattingen al zooveel onrecht en dwaasheid uitgestort, en Gods particuliere goedheid en genade zooveel heerlijk en bemoedigend gebracht hebben. Een man, die, evenals wij, gedwongen werd, op theologisch slecht geformuleerde vragen antwoord te geven en een niet houdbare formule, als ware ze aan Gods Woord ontleend, te aanvaarden. Een man, die, toen hij dit weigerde, door een kerk, die haar eigen bloed ging aftappen, werd uitgestoot, en tot den huidige dag geweigerd heeft, zich van dit onrecht openlijk te bekeeren (want geen ding is onbekeerlijker dan een kerk, die zich officieel misgaan heeft). Een man, tegenover wien ook ik zelf, te spoedig en te naief afgaande op wat een gaarne geloofde „voorlichtingsdienst“ omtrent hem gezegd had, wel eens — lang geleden — een enkel woordje geschreven heb, dat niet goed was, omdat het sprak over dingen waarvan de clou in dien „voorlichtingsdienst“ niet geformuleerd was. Een man, die desondanks bij mijn vorige trip, nadat ik trouwens door studie over het gemeenegratie-probleem zijn inzichten al dichter op het kardinale punt (den naam „gemeene gratie“) was genaderd en tegenover synodale krukke formule hem meer en meer gelijk gegeven had, geheel open en breed en zonder eenig eigen inzicht te vermoeden, of dat van anderen te onderdrukken, in openbare vergaderingen en in particuliere gesprekken had getoond de ruïmheden en onbevangenheid te hebben, die reeds destijds de door de H.H. Kuyper en Hepp stilgelegde tegen ons bewerkte drijvende personen van de Chr. Ref. Church toonden te missen. In die dagen is nog getracht, den vrede te herkrigen, die door het ongeestelijke zelfvertrouwen van theologische wanbegrippen was verstoord. In het openbaar, door op de kwesties in te gaan; ik herinner me een spreekbeurt in „Grandville Avenue“, waar het „gemeen mandaat“ besproken werd, en waar Rev. Hoeksema tegenwoordig was; en een andere in diens eigen groote, mooie kerk, die propvol was. En ook in besloten vergaderingen, waarvan er ééne was belegd tusschen voorgangers van beide „denominaties“. Daaraan heb ik vaak teruggedacht, als het in Nederland ging over 't puntje van „samenspreking“. Nu, daar was een samenspreking. Officieus. Goed. Maar dan toch om elkaar te naderen. Hoe spoedig was de wil, om elkaar te naderen, van de zijde van bepaalde personen afgesneden. Aan ds Hoeksema's zijde een open en duidelijk schriftelijk woord ter inleiding. Bij enkele figuren van een anderen kant na een poosje de opengevouwen krant, ten tekenen, dat er niet meer te praten viel.

En nu, in 1947, dank zij ook in Nederland aan dezelfde of gelijksoortige onbekwame adviesdiensten, als in Amerika kwaad gesticht hebben, voor het eerst de ontmoeting van twee geschorsten en afgezetten, die beiden in hun gemoed ten volle verzekerd zijn, dat ze in het critieke punt (de officiële antwoorden op officiële vragen) aan het Woord des Heeren trouw gebleven zijn en dus den vrede der kerken gediend hebben. Het was een mooi moment; je zegt dan altoos andere dingen dan je achteraf misschien zoudt voor de hand liggend geacht hebben, ... en die toch meestal goed zijn vanwege den eenvoud. En de eenvoudigheid. Hoe zwaar heeft Rev. Hoeksema geleden, ditmaal door een ernstige lichamelijke instorting; en hoe geloovig heeft hij zich in de hand van den Vader aller genade over kunnen geven, ook, nadat zijn sterke geest had gepeild de zwakte van het niet meer hem ten dienste staande lichaam. Het was me een vreugde hem de hartelijke groeten te kunnen overbrengen van wie me in dezen een opdracht gegeven hadden, wetende, dat velen, die zulks niet hadden kunnen doen, ermee instemden.

Gelukkig was Rev. Hoeksema weer in zooverre hersteld, dat een vrij langdurig gesprek mogelijk was. Maar van regelmatige hervatting van den arbeid, die zeer veelvuldig is, is in geen maanden nog iets te verwachten.

Daar in dien tuin, waar de ongedwongen en toch eerbiedige omgang met collega's, die eens student van hem geweest waren, te zien of te verhalen was, hebben we onze eerste indrukken uitgewisseld. Mijnzijds was er een gevoel van groote dankbaarheid, dat ds Hoeksema zoo open en rond aan onze kerken de gelegenheid bood, getuigenis te geven aan de waarheid. Ik denk in dit verband aan een leuke bijzonderheid: gister, Zondagavond, bracht ik met ds Kok een bezoek bij een gezin, dat pas uit Surhuisterveen van de gereformeerde kerk, onderhoudende de K.O., en dus ook art. 31, overgekomen was. De huisvrouw, die evenals haar man, precies wist wat er in Nederland gebeurd was, en ook in de nieuwe omgeving missionaire diensten verricht had (oecumenisch werken de eenvoudigen vaak eerder dan een dusgenaamde synode, die zich oecumenisch noemt), had nog pas aan een lid der Chr. Ref. Church gezegd ('t was meen ik, een predikant): waarom willen jullie mij in de kerk hebben, als in diezelfde kerk geen plaats is voor Van Dijk en Schilder? De spijker op den kop geslagen. Zij en haar man hadden ook al opgemerkt, dat in Amerika, net als in Nederland, de angst voor de „onrust“ den drang naar recht en

waarheid ten onder hield in het drijven eener door enkele personen gevoerde hiërarchische dictatuur, die, zonder kennis van zaken ook maar te willen, had bevestigd, de correspondentie af te breken met de gereformeerde kerken, die gebleven waren bij den grondslag. Maar tegenover zulk ongeargumenteerd gescharrel van een „synodale committee“, en tegenover de onzekerheid van kerkeraden, die de gebouwen wel openstellen voor spreekbeurten van allerlei lieden, Baptisten en anderen, maar niet voor degenen, die door „amsterdamsche“ adviseurs zwart zijn gemaakt, heeft ds Hoeksema de eenvoudige daad van eerlijkheid en broederzin gesteld. We weten wat we aan elkaar hebben en ook, dat een kerk, die de drie formulieren van eenigheid aanvaardt, en dan voorts niet belast door formuleetjes, die niemand in den ijver Gods ontsteken, zich heeft open te stellen voor een andere, die desgelijks handelt.

Zeer is te hopen, dat onze kerken zullen verstaan wat dit beteekent. De Chr. Ref. Church heeft, door een officiële handeling van een kerkelijke instantie, op uiterst onwettelijke manier zich zelfs van onze informatie ontdaan. Daar wil zij geen plaats voor hebben. Nu reeds weet ik, dat er vele predikanten en nog veel meer leden zijn, die dit zeer kwalijk nemen; maar de hiërarchie zal voorloopig wel de monden snoeren. Reeds dit feit van officiële afbreking der correspondentie op een grove manier; maar vooral het andere feit, dat ds Hoeksema net als wij de drie formulieren aanvaardt (met inbegrip van de Canones van Dordt, waartegen dr Hepp zijn leerling dr Prins in een dissertatie in verzet liet komen); en ten slotte de omstandigheid, dat de deputaten der Chr. Ref. Church ter „oecumenische synode“ de z.g. vervangingsformule hebben goedgekeurd, en dus óók 1905—1942 (!) voor goddelijk houden, en óók de kinderen beschouwen en behandelen als deelende in de wederbarende genade zelf, het moge onze kerkeraden bewegen, bij vertrek van leden naar Amerika hun het advies te geven, zich aan te sluiten bij die kerk, waar wel plaats voor ons is en niet aan te kloppen bij een denominatie, die zelf „by order of the Synodical Committee“ laat passeeren, dat zelfs op het punt van het hoo ren van de punten in den strijd, geen plaats voor ons is. Tenzij er verandering komt, wat natuurlijk niet uitgesloten is. Maar die verandering zal dan moeten blijken. Dit is geen woordje van iemand die een booze bul heeft (ik wist, hoe men hier optreden zou althans van den kant der „leiders“), maar een trekken van de consequentie, die onze surhuisterveense zuster zelf al onder woorden gebracht heeft.

Aan ds Hoeksema heb ik de waardeering voor wat zijnerzijds en door het comité van regeling der tournee gedaan is, overgebracht. En na een poosje zijn we gescheiden, om elkaar over enkele dagen weer te zien.

Graag zou ik voorts over wat op de reis gezien is, meer bijzonderheden vertellen. Maar ik ken het permanente plaatsgebrek van ons blad. Enkele losse woordjes mogen er echter wel af.

De periode van aankomst in New York tot die in Grand Rapids is in één woord verrassend geweest. Niet alleen omdat onderscheiden contacten gelegd zijn ook met voorgangers en andere leden der Chr. Ref. Church, maar ook omdat de tocht naar Grand Rapids geheel per auto werd afgelegd. Stel U voor, dat in Nederland iemand tot u zei: ik haal je wel van de boot, en breng je wel even thuis, terwijl de afstand van de boot naar huis aanmerkelijk grooter is dan van Amsterdam naar Bazel. En dan die overstelpende weelde, die toch nergens verwekelijkt. Vaak heb ik in deze dagen gedacht aan één van de propagandastukjes van Goebbels uit den oorlog. Toen Amerika in den oorlog kwam, werden de duitse held-soldaten „getroost“ met de opmerking: die Amerikanen doen geen kwaad, want zij zijn door de weelde verwend, en verwijfd, maar wij zijn gehard. Het is onzin gebleken. Amerikanen kennen de weelde, maar ze blijven hard werken. Ik zag: de prachtigste auto's, waarvan de eigenaars in heidsmouwen de borden spoelden. Je komt in New York aan en het eerste is: een poging om door de honderden auto's, die er geparkeerd staan, alle even mooi, heen te komen. Je ziet 's avonds de helder verlichte straten, winkels, kantoren, en denkt even aan je eigen plezier, toen net voor je huis aan den Vloeddijk warempel weer eens een lantaarntje was gaan branden, zooveel jaren nadat het ding was uitgebluscht. ... Je rijdt door New York, ziet daar het enorme Metropolitan Museum, waar juist van de oude nederlandse schilders een tentoonstelling was, de Rockefeller-kerk, met het grootste carillon ter wereld, en de St. John cathedraal, die, nog in aanbouw, nu al de grootste ter wereld is, met een rijkdom van vormen en kleuren, die nimmer afleidt of „dik“ wordt. Je komt voorbij Columbia University, en ziet de boeken van Fosdick geteeld in de kerk (verder moet je voor boeken naar een bepaald stadsdeel gaan). En tevens realiseer je je, hoe benauwend weinig er in die miljoenenstad gebleven is van christelijk geloof, zooals wij het omschrijven in onze confessie.

Wat moet ik verder vertellen? Soms van de professoren hier, die om de zooveel jaar een sabbathjaar krijgen, waarin ze vrijgesteld worden van den gewonen arbeid, en b.v. een dik boek kunnen schrijven? Of misschien van dat leuke restaurantje, waar

een nederlandse heer-en-dame den neus voor zouden optrekken, en dat toch zoo echt knus en helpend en zindelijk aan den weg staat voor een hapje, en waar ik de merkwaardige spreuk gedrukt en wel te lezen kreeg: if your wife can 't cook, don 't divorce her; keep her as a pet, and eat here? De eigenaar was blijkbaar geen aanhanger van de onder Hillel staande secte der farizeeërs; want Hillel zei, dat een man van zijn vrouw mocht scheiden om allerlei oorzaak, b.v. ook dat ze niet goed kon (of wou?) koken; maar die spreuk leerde: als uw vrouw geen verstand van koken heeft, wel, ga dan toch niet van haar scheiden, maar houd ze bij u om leuk mee om te gaan, en kom dan verder maar hier eten. Moet ik vertellen van die cabins aan den kant van de groote wegen? Het zijn eenvoudige „hutjes“, maar soms zóó dat je verstomd staat over wat in zoo'n ruimte aanwezig is. We troffen er een stel, dat onder leiding van een echtpaar stond, dat direct Vlaamsche conversatie opende, afkomstig uit België. Er waren — zooals overal — kraakzindelijke amerikaansche bedden (en Amerika kan bedden spreiden), badkamer met shower („douche“, zeg je in Nederland, maar in Amerika mag je dat niet zeggen, want dan gaan ze lachen, omdat ze daar bij dat woord denken aan inventarissen alleen van dames), electrisch kookapparaat, radio, tijdschriften; je vraagt maar om logies, onderwerpt je even aan de noodige en tegen misbruik effectieve controle, betaalt heel weinig, behoeft niet door de groote steden te scharrelen met je auto en vertrekt vóór dag en dauw als je zin hebt. Moet ik vertellen van Guilford, waar we een (voor Amerikaansch besef) groote merkwaardigheid aantreffen: een stel woningen die enkele eeuwen oud waren, heusch? Of van de Old England States, waar de luxe, de groote eenvoud van stijl, en de harmonische kleurencombinatie je heel den tijd door in bewondering zetten? Of van die enorme ingangspoorten naar de Canadeesche zijde der toegangswegen naar de bij de Niagara Watervallen gebouwde stad, waar in groote letters, ter heenwijzing naar de regenboog, die als de zon schijnt, op het water ligt, en onder verwijzing naar den naam der brug (Regenboog-Brug) voluit de tekst uit Genesis 9: 11—16 te lezen staat, alsmede de woorden: en er was een regenboog rondom den troon? Moet ik vertellen van dat heel gammele auto'tje, dat zelfs voor Nederlandsch besef toch wel een beetje caduuk was, en waar de eigenaar op geschreven had: don 't laugh, lady, your daughter might be in here, d.w.z.: niet lachen, mevrouw, dat zoo deftig wezen wilt, 't zou wel eens kunnen wezen, dat je eigen dochter hier binnen zit?

We houden maar op: u ziet, dat de g e m o e d e l i j k h e i d, die vroeger de oude raadskeiders van Europa opfrischte, nu naar het Westen is verhuisd. En het is goed, in haar armen even uit te rusten, eventjes; want verder moet ook hier door iedereen gewerkt worden. Ook door uw dienaar. K. S.

VARIA AMERICANA.

Grand Rapids, 4 Sept. 1947. Voordat de publieke lecture (lezing) in het auditorium (wij zouden zeggen: de eigenlijke kerkzaal) van de First Protestant Reformed Church in Grand Rapids vanavond begint, heb ik nog eenigen tijd voor „De Reformatie“. Zou men in Amerika zijn lijfblad kunnen vergeten? Er moet nog maar een luchtig babbeltje af, dunkt me zoo.

„Auditorium“, zei ik. Dat is hier de officiële naam, die b.v. op het kerk-bulletin wordt gebezigd in de aankondiging van mijn toespraak van vanavond. Ik vind dat spreken over een „auditorium“ (gehoorzaal) in het „kerk-gebouw“ een ding om over na te denken. Het nadenken over wat je in Amerika ziet maakt een nederlander vaak jaloersch en beschaamd. Ook ditmaal. Want bij ons is een „kerkgebouw“ niet veel anders dan een groote ruimte voor preek- en sacramentsbediening, en verder eenige lokaliteiten. Meestal zijn die beperkt tot een kerkeraadskamer, en als 't er af kan een catechisatievertrek. Hier is alles zoo anders, en beter. De gebouwen der kerken (althans de gewone) hebben hier een „basement“, je zou zeggen: een beneden-afdeling, gelijkvloers, en dan over heel de beschikbare ruimte uitgebouwd, en een boven-afdeling. Daar is dan het auditorium. Die beneden-afdeling heeft dan in verreweg de meeste gevallen al wat je kerkelijk hart begeeren kan. Kerkeraadskamer. Zalen voor allerlei verenigingen. Vergaderzalen, meestal grooter of kleiner te maken met verschuifbare deuren. Natuurlijk keuken, vaak electrische apparaten voor 't zetten van koffie, thee etc., afwassen van de dishes ('t eetgerei), bewaarplaatsen voor brandstof, inrichting van centrale verwarming, kortom alles, wat aan allerlei verenigingen en vergaderingen de gelegenheid biedt voor een prettig samenzijn, met allerlei gezelligheid. Bruloften natuurlijk ook. Het schijnt me den kostprijs van het kerkgebouw niet aanmerkelijk te verhoogen, biedt de mogelijkheid van behoorlijke verwarming en afkoeling (ik voel aan den lijve hoe belangrijk dat probleem ook op 4 Sept. is) en geeft aan het gebouw meestal iets monumentaals, omdat de inrichting van basement + bovenverdieping vaak meebrengt, dat men vóór het auditorium trappen heeft, die het gehele gebouw in zijn architectuur beheerschen. En dan zwijgen we nog over de electrische apparaten.

Electric
als 't w
koude lu
hij staa
roosters
warme l
Het is
En her
in Neder
eigen au
reden on
denkbaar
is hier
van een
U zie
onder de
men klim
slechts
Maar i

REDE GEEN

Grand
de eerste
in Grand
dat deze
kelijk op
zalem va
ouds de
bedoeld
opleiding
alleen ee
ten), doe
een inste
innert. I
uitgerelk
er zijn g
Men zi
Te weene
derland,
straat),
Heere ni
voor hen
zig-zag-b
derland:
V. U., 2
ten uitvo
derland
Church (
(„Gerefor
van Ned
veldwinnt
zoo gerin
gangers,
in haar l
genen, di
mum va
aan een
weshalve
kerken ui
de „Prot.
de Kerk“
bonden is
doelde Ne
dragers l
lukkig d
genoemd
eerste dw
sche onbe
als in Ne
derlandse
meesten
en menig
gangers,
ring, die
„gemeene
had nooit
ke daad;
den niet.
Een stu
nederland
sterdamse
ontkomen
pioniers
zooveel g
monium
meegenon
getrokken
juist door
tot stand
vullen me
Een leid
achuwe tr
Wat amst
een daars
op het tw
het v
dat is ni
voor
't zal we
niet meer
de nederl
zift, en d
zwoegen
lachen va
Ref. Ch